

MINISTERIE VAN DEFENSIE

MILITAIRE INLICHTINGEDIENST

Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

48/97

(Afgesloten 101200 DEC 1997)

Conclusie/voorzicht

Het Bosnische vredesproces blijft zich in een impasse bevinden. Indien al sprake is van pogingen tot etnische samenwerking, wordt deze vaak doorkruist door fundamenteel strijdige doelstellingen en onderling wantrouwen.

De politieke situatie in de Bosnisch-Servische republiek is labiel. De aanhangers van president Plavsic en presidium lid Krajisnik kunnen elkaar het leven ook in de nabije toekomst zuur maken en de kansen op constructieve samenwerking blijven klein.

De kansen op een vreedzame (her)integratie van Oost-Slavonië in het Kroatische staatsverband na 15 januari a.s. nemen toe.

De nieuwste ronde van de Servische presidentsverkiezingen lijken wéér geen winnaar te hebben opgeleverd, hetgeen in het voordeel van de socialisten uitvalt. Ook in Montenegro lijken op korte termijn nieuwe presidentsverkiezingen te moeten plaatsvinden.

De richtingenstrijd onder de Kosovo-Albanezen spitst zich toe. De steun voor het tot nu toe gevoerde beleid van passief verzet tegen de Servische onderdrukking neemt echter af.

Bosnië-Herzegovina

Bonn-conferentie op 9 en 10 december

In Bonn wordt dezer dagen een nieuwe zitting gehouden van de Peace Implementation Council. Een adviseur van de Bosnische president Izetbegovic heeft verklaard dat deze zitting, die bedoeld is om de stand van zaken in het vredesproces op te nemen, op een cruciaal moment komt. Volgens hem is de "soevereiniteit van Bosnië-Herzegovina in twijfel getrokken" en zal de Bonn-conferentie bepalen of de integratie van het land zal worden versneld. Het alternatief zou zijn dat de desintegratie van het land dichterbij wordt gebracht. In dat verband werd ferme kritiek geleverd op "delen van de internationale gemeenschap" die hun taken en verplichtingen zouden ontwijken.

Vermoedelijk is de aanleiding voor deze uitspraak gelegen in de recente problemen naar aanleiding van de wet op het Bosnische staatsburgerschap en de staatsymbolen. Daarover is in het Bosnische

presidium grote onenigheid gerezen, omdat de Serviërs het niet eens waren met de wetsvoorstellen. In samenhang met de nationalistische retoriek die in de Bosnisch-Servische republiek (RS) is geuit naar aanleiding van de parlementsverkiezingen en de machtsstrijd tussen president Plavsic en presidium lid Krajisnik, vrezen de Moslims dat de Bosnische Serviërs de [in hun ogen bestaande] soevereiniteit van de RS willen benadrukken ten koste van die van Bosnië-Herzegovina als geheel. Deze kwestie wijst op één van de kernproblemen in het Dayton-akkoord, omdat daarin voor beide opvattingen argumenten te vinden zijn. De genoemde uitspraken wijzen erop dat de Bosnische Moslimleiding de Bonn-conferentie wil gebruiken om de internationale gemeenschap aan te zetten om de druk op de Bosnische Serviërs op te voeren. Doel daarvan zou zijn concessies af te dwingen die de soevereiniteit van Bosnië-Herzegovina benadrukken. Dat zal zonder enige twijfel de weerstand aan Servische zijde vergroten, een feit dat de Bosnische leiding weer in haar propaganda kan gebruiken.

"Mujahedin" gearresteerd

Volgens persberichten zijn de afgelopen dagen in en om de Bosnische stad Zenica enkele tientallen islamitische extremisten gearresteerd door de Bosnische politie. Het zou gaan om zowel Bosnische staatsburgers als personen die als "mujahedin" (buitenlandse islamitische extremisten) het land binnen waren gekomen. Onder hen zouden zich de verantwoordelijken bevinden van de bomaanslag op een katholieke school in Sarajevo in oktober, alsmede de moordenaar van een Kroatische familie in de omgeving van Travnik in dezelfde periode. Uit de betreffende berichten kan worden opgemaakt dat de terroristen tenminste in het verleden steun hebben gekregen uit islamitische landen als Turkije en Soedan.

Enkele jaren geleden hebben de Bosnische autoriteiten officieel gebroken met binnenlandse en buitenlandse "mujahedin" die aan Bosnische regeringszijde meevochten. Een aantal van hen is echter in het land achtergebleven en leidde daar een "slapend" bestaan, met name in de omgeving van Zenica. Het heeft er alle schijn van dat Bosnische autoriteiten nu nadere stappen hebben ondernomen tegen hen. Dat kan verband houden met het feit dat sommige terroristische incidenten, zoals de aanval op de school in Sarajevo, het internationale aanzien van het land schaadden en de toch al gespannen etnische verhoudingen, ook binnen de Moslim/Kroatische Federatie (MKF), nog verder onder druk zetten. Het is echter evenmin uitgesloten dat de arrestaties verband houden met een machtsstrijd binnen de Bosnische (Moslim-)regeringstop tussen meer "islamitisch" en meer "gematigd" georiënteerde functionarissen. In dat geval zijn op korte termijn ook mutaties in de regering of de top van de belangrijkste Moslim-partij SDA te verwachten. Uit de arrestaties en recente uitlatingen van SDA-leider en presidiumvoorzitter Izetbegovic, onder meer tegen islamitische intellectuelen, kan worden opgemaakt dat de "gematigden" aan de winnende hand zijn. Dat kan van belang zijn voor de opvolging van Izetbegovic, die een zwakke gezondheid geniet en bovendien onlangs heeft aangegeven volgend jaar niet herkiesbaar te zijn.

Honderd Serviërs terug naar Sarajevo

Een woordvoerder van UNHCR heeft verklaard dat met de lokale autoriteiten in Sarajevo overeenstemming is bereikt over de terugkeer van honderd Serviërs naar de stad. De betrokkenen hadden Sarajevo in het voorjaar van 1996 verlaten. UNHCR sprak de hoop uit dat deze ontwikkeling de opmaat zal zijn voor een meer massale terugkeer van oorspronkelijke Servische bewoners van Sarajevo. Aan deze aankondiging is een diepgaande onenigheid voorafgegaan tussen UNHCR en de autoriteiten in Sarajevo. De woningen waarin de Serviërs zullen worden ondergebracht, waren hun oorspronkelijke eigendom, maar nadat de Serviërs waren gevlucht en de huizen met UNHCR-gelden waren hersteld, werden door de lokale autoriteiten leden van andere etnische groeperingen in de woningen ondergebracht. Slechts toen UNHCR alle hulpprojecten dreigde stop te zetten, gingen de stadsbestuurders akkoord met de terugkeer van de oorspronkelijke eigenaren. Aan de opstelling van de lokale (=Moslim-)autoriteiten kan de overweging ten grondslag hebben gelegen dat de feitelijke

onteigening van Serviërs ter compensatie kan dienen van de onteigening van Moslim-woningen in andere delen van Bosnië-Herzegovina, maar er kan ook een verband bestaan met het streven van Sarajevo een vrijwel exclusieve Moslim-stad te maken. In ieder geval is het twijfelachtig of grote aantallen Serviërs op korte termijn bereid zullen zijn naar Sarajevo terug te keren.

Delic spreekt zich uit voor "Equip & Train" voor Serviërs

De bevelhebber van de strijdkrachten van de MKF, Delic, heeft in een interview met het Bosnisch-Servische persbureau SRNA gesteld dat het een goede zaak zou zijn als de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS) zouden worden betrokken bij het "Equip & Train"-programma (E&T). Volgens Delic zou dat een stap zijn in de richting van nauwere samenwerking en uiteindelijk van een geïntegreerd leger. Overigens benadrukte Delic dat de regering van de RS over een dergelijke deelname het laatste woord zou moeten hebben. Indien wordt afgezien van de mogelijkheid dat Delic woorden in de mond zijn gelegd, zijn uitspraken opmerkelijk, omdat E&T, hoewel bedoeld om nieuwe Servische militaire agressie te voorkomen, in de praktijk (in samenhang met de in het Dayton-akkoord voorziene reducties) toch bijdragen aan een militair overwicht van de Federatie-strijdkrachten boven de VRS. Mogelijk denkt Delic dat deelname van de VRS aan E&T een vorm van internationale controle met zich mee zou brengen die nieuwe Servische agressie nog onwaarschijnlijker maakt. Wellicht is hij zelfs van mening dat de huidige problemen binnen de VRS (moreelsproblemen, personeeltekorten, betalingstekorten, gebrek aan discipline) voor de situatie in Bosnië-Herzegovina méér destabiliserend werken dan de aanwezigheid van een betrouwbaar Servisch militair apparaat in de in "Dayton" geschetste omvang. Opmerkelijk is overigens dat hij zich met zijn pleidooi op één lijn stelt met de commandant van de VRS, Colic, die ook herhaaldelijk heeft gepleit voor deelname aan E&T door de VRS, maar dan als tegenwicht voor militaire dominantie van Bosnische (=Federatie-)zijde.

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

Nieuwe burgemeester in Mostar

Op 5 december heeft de loco-burgemeester van Mostar, Orucevic (Moslim), het burgemeesterschap overgenomen van de functionaris die het ambt tot op heden bekleedde, Prskalo (Kroaat). Beide ambtsdragers hebben inmiddels een lans gebroken voor nationale verzoening in de stad en gesteld dat de oplossing van de "sociale crisis" absolute prioriteit moet genieten. Deze rotatie had reeds een half jaar geleden moeten plaatsvinden, maar was tot op heden doorkruist door Kroatische obstructie. Dat Prskalo het ambt nu toch heeft opgegeven, vormt een indicatie dat de Bosnische Kroaten, na een aantal door de Kroatische regering opgelegde mutaties in de Bosnisch-Kroatische leiding, een constructiever koers willen varen ten aanzien van samenwerking met de Moslims. Zij zullen echter bevreesd blijven voor dominantie door de Moslims, zeker in Mostar waar de Moslims ook de meerderheid van de gemeenteraad vormen. Hoewel beide partijen zich uiterst optimistisch tonen, zal er vooralsnog sprake blijven van wantrouwen dat de goede intenties teniet kan doen.

Overigens is vermeldenswaard dat op dezelfde dag dat de machtswissel in Mostar plaatsvond, de Kroatische lokale media ferme kritiek uitten op de Moslims. Zo werd het voorstel van het Bosnische ministerie van Binnenlandse Zaken om een politie-academie in Sarajevo te openen, gepresenteerd als een schending van de Grondwet van de MKF, omdat deze de verantwoordelijkheid voor politie-aangelegenheden expliciet bij de kantons legt. Volgens deze berichten vormt dit voorstel een nieuwe indicatie van het "centralisatiestreven" van de Bosnische Moslims ("en hun buitenlandse sponsors"). Misschien nog wel opmerkelijker is dat de Bosnisch-Kroatische media zeer afkeurend berichtten over hun eigen landelijke leiders, waarbij met name presidium lid Zubak en minister van Buitenlandse Zaken, Prlic, kritiek kregen. Men beschuldigde ze ervan uitsluitend de eigen belangen te behartigen en vroeg zich af of het geen tijd werd voor andere leiders.

Ombudsman noemt mensenrechtensituatie "catastrofaal"

De plaatsvervangend ombudsman (een staatsfunctionaris die belast is met het onderzoek naar klachten van burgers tegen de Bosnische overheid) in de plaats Zenica heeft gesteld dat de naleving van mensenrechten en de bescherming van bezit in de omgeving van de stad en in heel centraal-Bosnië "catastrofaal" is. In de gehele MKF zou de situatie ernstig zijn. De betreffende functionaris, die een Kroatische naam draagt en die werd geciteerd in Bosnisch-Kroatische media, meldde dat zijn kantoor in de loop van 1997 ruim duizend klachten had gekregen over de naleving van de mensenrechten. Daarbij lijkt het vooral te gaan om bescherming van onroerend goed. Deze uitspraak, kennelijk van Bosnisch-Kroatische zijde, wijst erop dat de Bosnische Kroaten zich, naar het zich laat aanzien niet zonder reden, nog steeds bezorgd maken om het lot van Kroaten die in door Moslims gedomineerde gebieden (zoals Zenica) zijn achtergebleven. Hoewel ditzelfde mutatis mutandis evenzeer geldt voor Moslims in "Kroatische" gebieden, vormen dergelijke meldingen een indicatie dat, ondanks het met de mond en in centrale kringen beleden vertrouwen in vruchtbare samenwerking, op lokaal niveau nog groot wantrouwen en diepe wrijvingen bestaan, die de samenwerking weer kunnen doorkruisen.

Kroaten verhinderen zitting gemeenteraad in Zepce

Op 4 december hebben enkele honderden Bosnische Kroaten de zitting van de nieuwe gemeenteraad in Zepce verhinderd. Men protesteerde tegen de terugkeer van de Moslims naar de regio met het zwaaien van de Kroatische vlag en schreeuwen van slogans. SFOR-eenheden moesten worden ontplooid om de bus met Moslimafgevaardigden te ontzetten. Journalisten van een TV-crew werden door woedende Kroaten gemolesteerd. Tengevolge van het dreigende karakter van de demonstratie werd de lokale UNIPTF-eenheid teruggetrokken uit de stad. In de genoemde regio is de Kroatische minderheid bevreesd voor Moslim-dominantie en wil zij een eigen (puur Kroatische) gemeente vormen. De lokale en kantonale Moslim-autoriteiten hebben geen invulling gegeven aan dit verlangen en hielden vast aan de oude gemeentegrenzen. De recente gemeenteraadsverkiezingen werden daarom door de lokale afdeling van de belangrijkste Kroatische partij HDZ geboycot, waardoor 39 van de 42 zetels aan de KCDBiH (SDA-geleide Moslimcoalitie) werden toegewezen. De lokale Kroaten voelen zich dan ook verraden door hun landelijke HDZ en door de internationale gemeenschap (OVSE). De bovenstaande gebeurtenissen zijn indicatief voor de gevoelige verhoudingen. Indien de internationale gemeenschap vasthoudt aan de bestaande uitslag en een Moslimbestuur probeert op te leggen aan de Kroaten zal dit waarschijnlijk blijven leiden tot volksprotesten. Indien internationale middelen (UNIPTF en SFOR) gebruikt zullen worden om implementatie af te dwingen, zal dit resulteren in een vertrek van een groot deel van de Kroatische inwoners van Zepce. De enige haalbare oplossing lijkt gelegen te zijn in een evenwichtiger machtsverdeling tussen de HDZ en KCDBiH-coalitie of een herhaling van de lokale verkiezingen. Overigens is Zepce niet de enige Bosnische plaats waar de Moslims en Kroaten afgelopen weekend geen overeenstemming hebben bereikt. Ook in Capljina zijn onderhandelingen over machtsverdeling en invulling van de diverse posten mislukt. In Vares, Bugojno en Gornji Vakuf kwamen de Kroaten niet eens opdagen op de afgesproken vergadering.

Kroaten tegen opening vliegveld Mostar

Op 2 december zijn onderhandelingen gevoerd over de openstelling van het vliegveld van Mostar. Aan de onderhandelingen namen deel de MKF minister van Transport en Communicatie Gacanovic, Prskalo en Orucevic, alsmede vertegenwoordigers van het vliegveld, de burgerluchtvaart van Bosnië en internationale vertegenwoordigers. Het voorstel van HV Westendorp dat het vliegveld uiterlijk 15 december moet worden opengesteld, werd aanvaard door Orucevic, maar verworpen door Prskalo. Het Otijes-vliegveld is omstreden. De start- en landingsbaan ligt in de Moslimsector, terwijl de terminal en verkeerstoren in de Kroatische sector liggen. Gacanovic (Moslim) stelt zich op het standpunt dat het vliegveld uiteindelijk onder controle moet komen van de stad Mostar. Tot die tijd dient het te worden beheerd door een gezamenlijk bestuur, bestaande uit Moslims en Kroaten. Laatstgenoemden weigeren echter om dit te accepteren en willen een landelijke overeenkomst in plaats van een lokale

overeenkomst. Ze weigeren daarom het vliegveld onder toezicht van de stadsraad te stellen, aangezien de Moslims hierin een meerderheid bezitten. Eerdere besprekingen (24 oktober) om het vliegveld open te stellen, faalden. Gezien de verbeterde Kroatische opstelling op andere gebieden en de druk van de internationale gemeenschap moet er rekening mee worden gehouden dat de partijen binnenkort nader tot elkaar zullen komen.

Bosnisch-Servische Republiek (RS)

SDS wil samenwerken met radicalen en socialisten

Volgens een bekendmaking van de OVSE heeft de SDS, de partij van Krajisnik, 24 zetels behaald in het nieuw gekozen Bosnisch-Servische parlement, dat in totaal 83 zetels heeft. De partij van zijn rivaal Plavsic, de SNS, heeft 15 zetels behaald, evenals de extreem-nationalistische Radicale partij (SRS). Daarmee blijven deze partijen kleiner dan de belangrijkste Moslim-partij SDA, die 16 zetels verwierf. Verder is het parlement versnipperd over een aantal kleine partijen. Opmerkelijk is dat de belangrijkste Kroatische partij HDZ, die in het vorige parlement over twee zetels beschikte, nu niet meer vertegenwoordigd zal zijn. De SDS heeft inmiddels aangekondigd over een coalitie te willen onderhandelen met de SRS en de Bosnische tak van de Servische regeringspartij SPRS, die 9 zetels heeft behaald.

De door de SDS genoemde coalitie is vrijwel de enig denkbare die over een meerderheid in het parlement kan beschikken en ook in ander opzicht werkbaar lijkt. De SRS had in een vroeg stadium reeds een voorkeur voor zo'n coalitie uitgesproken en hoewel de "leider" van de SPRS, de Joegoslavische president Milosevic, zich in het openbaar op de vlakte houdt, lijkt ook hij te tenderen naar zo'n oplossing. In dat geval lijken de mogelijkheden van een vruchtbare samenwerking tussen Plavsic en het parlement van de RS gering. Ook wanneer de SPRS zich niet formeel aan een SRS-SDS kabinet wil binden, ligt voor de hand dat zij in de praktijk zo'n minderheidskabinet zal steunen, zeker omdat zij weet dat zij door zo'n positie het RS-kabinet in geval van nood zal kunnen laten vallen. De definitieve uitslag vormt derhalve een tegenslag voor zowel de SDS als de SNS, maar zo hij al tot bijstellingen van het beleid zal leiden, is een verdere verscherping van de nationalistische koers door SDS en SRS waarschijnlijker dan een matiging van het tot nu toe gevolgde beleid. De SDS zal bovendien vrijwel zeker protest aantekenen tegen het teleurstellend aantal zetels voor hun partij en het opvallend hoge aantal Moslimzetels.

Opmerkelijk is overigens de positie van de twee etnische minderheden in het nieuwe parlement. De SDA heeft haar positie weliswaar formeel verbeterd, maar dit is ten koste gegaan van de andere Moslimpartijen en leidt derhalve niet tot een vergroting van het aantal Moslims in het RS-parlement. Het feit dat de HDZ uit dit parlement is verdwenen, wijst erop dat uit de RS verdreven Kroaten, in tegenstelling tot de vorige verkiezingen, niet meer de moeite hebben genomen om te stemmen.

Serviërs betwisten duizenden poststemmen

Een Servisch lid van de commissie die moet toezien op de uitslag van de RS-parlementsverkiezingen, Podinic, heeft gesteld dat er ruim 80.000 poststemmen zijn ontvangen. Ongeveer 30.000 daarvan werden door Podinic "omstreden" genoemd, omdat er onregelmatigheden hebben plaatsgevonden in de registratie van kiesgerechtigden. Ook andere redenen werden door hem genoemd om de geldigheid van de betreffende stemmen in twijfel te trekken, zoals een datumstempel van na 24 november (de maandag na de verkiezingen). Aangezien de personen die per post hebben gestemd in de meeste gevallen Moslims zullen zijn, die door de Serviërs uit hun oorspronkelijke woonplaatsen zijn verdreven, is het in het belang van de Serviërs een zo klein mogelijk aantal poststemmen geldig te laten verklaren. Uit de uitspraken van Podinic, en zeker het feit dat hij die opmerkingen openbaar maakt nog vóórdat de definitieve uitslag bekend is, kan worden opgemaakt dat de Serviërs mogelijkheden zoeken om de uitslag in twijfel te trekken. Dit zal impopulair zijn bij de Moslims, die er een nieuwe indicatie in zullen

zien dat de Serviërs allesbehalve geïnteresseerd zijn in herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen, maar ook bij Plavsic, die in een groter aantal Moslim-stemmen een mogelijk tegenwicht zal hebben gezien tegen SDS-dominantie in het nieuwe parlement.

SNS wil regering vormen

Een woordvoerder van Plavsic's partij, de SNS, heeft gesteld dat de prioriteit voor de partij ligt in de vorming van een nieuw parlement, en vervolgens een regering van deskundigen. SNS-woordvoerder Knezevic maakte van de gelegenheid gebruik om de SDS ervan te beschuldigen haar machtspositie te misbruiken door ambtenaren en bestuurders om politieke redenen (namelijk omdat zij SNS-lid zijn) te ontslaan. De opstelling van de SNS is opmerkelijk, omdat zij slechts een bescheiden aantal stemmen lijkt te hebben behaald in de parlementsverkiezingen. Hoewel de definitieve uitslag nog niet gepubliceerd is, lijkt alleen een coalitie van de SDS met de SRS en SPRS enige kans van slagen te hebben. Uit de uitspraken van Knezevic blijkt dat Plavsic de strijd met haar rivalen nog niet wil opgeven en het recht van de RS-president om een premier te benoemen als een belangrijk "wapen" beschouwt om een door haar ongewenste coalitie tegen te houden. De kansen daarop lijken echter in de praktijk gering.

Tegenstrijdige informatie over RS-delegatie naar Bonn

De staf van Plavsic heeft bekend gemaakt dat de delegatie die namens de RS naar Bonn zal reizen, onder leiding zal staan van de president zelf en verder uitsluitend bestaat uit enkele van haar adviseurs. De media in Pale, het bolwerk van Krajisnik, hebben echter aangekondigd dat de delegatie onder leiding zal staan van Krajisnik en verder onder meer zal bestaan uit de Bosnische co-premier Botic en andere nationale ministers. De aankondiging van Plavsic wijst er eens te meer op dat zij zich nog niet verslagen acht in de machtsstrijd met Krajisnik en van haar presidentiële bevoegdheden gebruik wil blijven maken om haar positie te steunen. Daarbij zal zij er mogelijk op wijzen dat de huidige Bosnisch-Servische regering demissionair is en niet de nieuwe samenstelling van het parlement weerspiegelt. Vermoedelijk om dit te pareren heeft Krajisnik in "zijn" delegatie vooral nationale functionarissen opgenomen. De kans bestaat derhalve dat de RS in Bonn vertegenwoordigd zal zijn door twee rivaliserende delegaties, die elkaar het recht om namens de RS te spreken zullen betwisten.

Kroatië

Gematigde uitspraken over Oost-Slavonië

Het afgelopen weekeinde is een aantal uitspraken gedaan over de toekomst van Oost-Slavonië, die de kans op een vreedzame herintegratie van het gebied in de Kroatische staatsstructuur vergroten. Zo heeft de Kroatische regering positief gereageerd op het rapport van de SG van de VN, Annan, dat pleit voor de reductie van de VN-presentie tot een waarnemersmissie in een periode van maximaal 9 maanden na 15 januari 1998, als het UNTAES-mandaat afloopt. Ook heeft de Kroatische minister van Binnenlandse Zaken Penic een bezoek gebracht aan het gebied, waarbij hij de noodzaak van nationale verzoening benadrukte. President Tudjman heeft een delegatie van Kroatische Serviërs ontvangen, waarin zowel politieke leiders uit Oost-Slavonië als Serviërs die het Kroatische gezag voortdurend hebben erkend, waren vertegenwoordigd. De voorzitter van de belangrijkste Servische partij (SDSS) uit Oost-Slavonië, Stanimirovic, heeft de verwachting uitgesproken dat de meeste Serviërs na 15 januari a.s. in het gebied zullen blijven.

De Kroatische leiding, die zoals gesteld ook in Bosnië een meer gematigde rol speelt dan voorheen, heeft blijkbaar ten aanzien van Oost-Slavonië vreedzame herintegratie tot een beleidsdoel gemaakt. De Serviërs van hun kant blijven wantrouwig ten aanzien van de uiteindelijke Kroatische intenties, maar zien geen alternatief voor een zo constructief mogelijke samenwerking met de Kroaten, omdat zij van geen enkele zijde hulp kunnen verwachten. Zeker nu moet worden aangenomen dat degenen die verantwoordelijk zijn voor de ernstige oorlogsmisdaden die met name in 1991 zijn gepleegd het gebied

verlaten hebben, is een vreedzame overgang het meest waarschijnlijk. Overigens zal aan beide zijden oud zeer blijven bestaan, dat zich kan uiten in individueel geweld.

Interne verdeeldheid in HSLs

De voorzitter van de belangrijkste Kroatische oppositiepartij HSLs, Gotovac, heeft tijdens het recente partijcongres de partij verlaten en heeft het voornemen te kennen gegeven een nieuwe liberale partij op te richten. De voormalige voorzitter Budisa is gekozen tot opvolger van Gotovac. Naast persoonlijke wrijvingen tussen beide politici, lijkt één van de belangrijkste twistpunten de vraag te zijn geweest of de HSLs de mogelijkheden van samenwerking met de regeringspartij HDZ dient te onderzoeken. Zoals reeds eerder gemeld, zoekt de HDZ van president Tudjman mogelijkheden om zijn machtsbasis te verbreden door samenwerking met andere partijen. Daarbij lijkt de HSLs de eerste gegadigde, zowel qua grootte als qua politieke oriëntatie. Gotovac, die het in de presidentsverkiezingen van juni jl. nog tegen Tudjman heeft opgenomen, was een verklaard tegenstander van dergelijke samenwerking. Op lokaal niveau, met name in de hoofdstad Zagreb, keken HSLs-bestuurders daar echter positiever tegenaan. Laatstgenoemde lijn lijkt nu de dominante stroming te zijn binnen de HSLs.

Joegoslavië

Joegoslavië zou aansturen op grenscorrecties met Macedonië

Naar verluidt hebben de Joegoslavische autoriteiten drie correcties geëist in de grens met Macedonië. Deze verlangens zouden zijn uitgesproken in de gemengde commissie die beide landen hebben gevormd om het definitieve grensverloop te bepalen. In alle drie de gevallen zou het gaan om voorstellen om de grens niet over een bergtop te laten lopen, maar aan de voet van de berg aan Macedonische zijde. Eén van de gevallen zou betrekking hebben op de omgeving van Kumanovo, waar de belangrijkste Servische minderheid in Macedonië is geconcentreerd. De betrekkingen tussen Joegoslavië en Macedonië zijn voortdurend moeizaam geweest, hetgeen niet los kan worden gezien van het feit dat Macedonië in extreem-nationalistische Servische kringen nog steeds wordt beschouwd als zuid-Servië. Joegoslavië heeft jarenlang geweigerd Macedonië te erkennen, waarbij met name de onduidelijkheden over het grensverloop als argument werden gebruikt. Aan Macedonische zijde werd echter gevreesd dat Joegoslavië de aanspraken op tenminste een deel van Macedonië niet in de wielen wilde rijden. Hoewel beide landen elkaar inmiddels diplomatiek erkend hebben, is er nog geen overeenstemming over het grensverloop. Dat dient door de genoemde commissie te worden vastgesteld. Hoewel het gaat om relatief kleine aanspraken, zijn deze niet van strategisch belang ontbloot, omdat de Joegoslavische strijdkrachten van de betreffende bergen af een groot deel van noord-Macedonië zouden kunnen beheersen. Dat kan met name van belang zijn indien Servisch-nationalistische kringen weer aandacht gaan vragen voor de "vervolging" waaraan de Serviërs in Macedonië bloot zouden staan. Hoewel het zonder enige twijfel gaat om maximale eisen, die wellicht in de vervolgonderhandelingen kunnen worden bijgesteld, zal de Joegoslavische opstelling weinig bijdragen aan het vertrouwen aan Macedonische zijde over de toekomstige betrekkingen.

Bilaterale overeenkomst FRJ-Rusland

Een officiële Joegoslavische delegatie onder leiding van federaal premier Kontic heeft vorige week een bezoek gebracht aan Rusland. Daarbij is een aantal bilaterale overeenkomsten gesloten, met name op economisch gebied. Naar verluidt houdt één van die overeenkomsten verband met de verstrekking van Russische kredieten aan Joegoslavië, die kunnen worden gebruikt voor het aanschaffen van Russische onderdelen voor het onderhoud van Joegoslavisch militair materieel van Sovjet makelij. De voormalige Sovjet Unie had aan het voormalige Joegoslavië een schuld van enkele miljarden US dollars, maar de terugbetaling daarvan is gecompliceerd door het uiteenvallen van beide multi-etnische landen en onenigheid over de verdeling van schulden en rechten tussen de opvolgerstaten. In de praktijk is het aannemelijk dat het mogelijk te verstrekken Russische krediet in mindering zal worden gebracht op de

resterende schulden wanneer daarover nadere afspraken worden gemaakt. Beide landen hebben voordeel bij deze gang van zaken, omdat de Joegoslavische aanschaffingen in Rusland werkgelegenheid creëren en Joegoslavië in staat wordt gesteld onderhoud aan het militaire materieel uit te voeren. Daarnaast heeft het bezoek een politieke dimensie en kan worden opgevat als een steunbetuiging van Rusland aan Joegoslavië, al zal dit gebeuren zonder eventuele tegenstanders onnodig te provoceren.

Servië

Wéér geen Servische president

Volgens eerste berichten heeft de socialistische kandidaat (Milutinovic) bij de Servische presidentsverkiezingen van afgelopen zondag ruim 40% van de stemmen behaald. Zijn belangrijkste rivaal, Seselj, de leider van de extreem-nationalistische radicale partij (SRS), heeft ruim 30% van de stemmen gehaald en de eveneens nationalistische SPO, Draskovic, ruim 15%. Het opkomstpercentage lag iets boven de 50%. Vooral voor Seselj zal deze uitkomst een teleurstelling zijn. Hij had vooraf voorspeld dat hij reeds in de eerste ronde meer dan de helft van het aantal stemmen op zich zou kunnen verenigen. Bovendien had hij voorspeld dat Milutinovic minder stemmen zou halen dan de vorige socialistische kandidaat, Lilic. Ook Draskovic had de afgelopen dagen zijn vertrouwen geuit in een beter resultaat dan nu is gebleken. Beide politici zullen niet schromen de socialisten te beschuldigen van fraude, een beschuldiging die mogelijk niet geheel bezijden de waarheid is. In ieder geval is nu wéér een verkiezingsronde nodig, op 21 december a.s. Daaraan zullen alleen Seselj en Milutinovic deelnemen. Draskovic heeft reeds gezegd te verwachten dat zijn aanhangers dan niet zullen stemmen. Daarmee spelen zij in feite de socialisten in de kaart, die zoals reeds eerder gemeld geen haast lijken te hebben bij de benoeming van een nieuwe Servische president. Sinds de socialistische voorman Milosevic dit ambt heeft moeten verruilen voor het federale presidentschap, willen de socialisten de zekerheid dat het Servische presidentschap, op papier veel invloedrijker dan het federale ambt, bekleed wordt door een trouwe vazal van Milosevic. Zo lang een herhaling dreigt van de zege van een niet-socialist, zoals Seselj, in de tweede ronde, zullen de Servische socialisten er de voorkeur aan geven dat het presidentsambt vacant blijft. Derhalve moet er rekening mee worden gehouden dat ook op 21 december de opkomst onder de wettelijk verplichte 50% zal blijven.

Seselj eist premierschap

Seselj heeft gezegd dat zijn partij alleen zal deelnemen aan de nieuwe Servische regering als zij de premier mag leveren. Daarbij wees hij onder meer op het feit dat de Socialistische Partij (SPS) onlangs met steun van de SRS een nieuwe parlementsvoorzitter (de huidige voorzitter en waarnemend president Tomic) heeft mogen benoemen. Als gevolg van de recente Servische parlementsverkiezingen bestaat in Servië een soortgelijke situatie als in de RS. De regeringspartij SPS is afhankelijk van de steun van de Radicals voor een meerderheid in het parlement. Kennelijk wil Seselj van die situatie gebruik maken door zijn aanspraken op het premierschap te versterken. Daarmee wil hij mogelijk een herhaling van de ontwikkelingen van begin jaren '90 voorkomen. Toen verleenden Seselj c.s. de Socialisten gedoogsteun, maar dit informele samenwerkingsverband werd beëindigd toen Milosevic die steun niet meer nodig had. De eis van Seselj zal voor de SPS onaanvaardbaar zijn indien Seselj's eerdere voorspelling, dat hijzelf Milutinovic zal verslaan in de presidentsverkiezingen, uitkomt. Een president én premier van de SRS, die niet eens de grootste fractie vormt in het Servische parlement, zou voor de socialisten onaanvaardbaar zijn. Wél is aannemelijk dat de SPS, indien Milutinovic het presidentschap haalt, genoeg zou nemen met Seselj als premier.

PPK keert zich tegen UCK

De leiding van de Parlementaire Partij van Kosovo (PPK) heeft een open brief geschreven aan het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK). Daarin wordt erkend dat het bestaan van het UCK een legitiem protest is tegen het gebrek aan resultaat van het geweldloos verzet tegen de Servische repressie in Kosovo. Bovendien werd het UCK genoemd als een duidelijke indicatie dat "de helft van het Albanese

volk" de eis tot vrijheid nooit zal opgeven. Desondanks wordt de "generale Staf van het UCK" gevraagd zich gedurende drie maanden te onthouden van elke vorm van geweld, omdat "Servië nog nooit zo zwak is geweest" en de mogelijkheid om politieke steun te verwerven niet moet worden doorkruist.

Er is momenteel sprake van een richtingenstrijd onder de Kosovo-Albanezen, die is veroorzaakt door de ook door de PPK gememoreerde overtuiging dat het passieve verzet onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. Daardoor neemt de steun voor de "president" van Kosovo, Rugova, af. Sommigen, met name het UCK, menen dat de tijd rijp is voor het opvoeren van het gewapende verzet tegen de Servische overheersing. Zij zijn ervoor verantwoordelijk dat er de afgelopen weken enkele aanslagen op Servische ordediensten zijn uitgevoerd. Anderen, waaronder de leiding van de PPK (met name voorzitter Demaci, die de genoemde brief heeft ondertekend) denkt dat een politieke oplossing het meest voor de hand ligt. Kennelijk is Demaci bevreesd dat het geweld dat door de UCK gepropageerd en in sommige gevallen reeds gebruikt wordt, met name de internationale sympathie en steun voor de zaak van de Kosovo-Albanezen kan aantasten. Daarom stelt hij een bestand voor. Het is echter onwaarschijnlijk dat het UCK daarin geïnteresseerd is.

Opmerkelijk is overigens dat in kringen van de partij van Rugova, de LDK, openlijk wordt getwijfeld aan het bestaan van het UCK. Volgens prominente partijleden wordt dit UCK slechts door de Servische leiders gebruikt om de voortzetting van de terreur in Kosovo te legitimeren. Uit deze reactie spreekt feitelijk dezelfde vrees dat het UCK de mogelijkheden van een politieke dialoog (met internationale betrokkenheid) zal verkleinen. Overigens is het een feit dat de Servische media de activiteiten van de UCK (die zij zien als een laatste stuip trekking van individuele extremisten) gebruiken ter legitimering van de Servische aanwezigheid in Kosovo.

Montenegro

Bulatovic kondigt aftreden aan

De Montenegrijnse president Bulatovic heeft aangekondigd dat hij op 15 januari a.s. zal aftreden. Volgens Bulatovic zal Montenegro dan geen president meer hebben en zullen nieuwe verkiezingen nodig zijn om er één te krijgen. De recente verkiezingen werden door Bulatovic omschreven als "ongrondwettige diefstal". Indien dat zou worden aanvaard, zijn nieuwe parlementsverkiezingen volgens Bulatovic eveneens zinloos. Met deze uitspraak onderstreept Bulatovic dat hij niet bereid is de recente verkiezing van zijn rivaal, premier Djukanovic, tot president te aanvaarden. Tevens wil hij kennelijk nieuwe presidentsverkiezingen afdwingen, naar alle waarschijnlijkheid in combinatie met de parlementsverkiezingen die voor begin 1998 op het programma staan. Cruciaal voor de beoordeling van de door hem aangekondigde stap is de opstelling van Milosevic, die zeker tot voor kort achter Bulatovic stond. Er is echter onlangs een belangrijke regeringsdelegatie naar de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica afgereisd, die zinspeelde op de mogelijkheid om Djukanovic als Montenegrijns president te erkennen. De uitspraak van Bulatovic kan zijn gedaan als reactie daarop, maar kan ook reeds anticiperen op de verwachte afwijzing van het Servische aanbod door Djukanovic. In ieder geval blijft Bulatovic gesteund door een aanzienlijk deel van de Montenegrijnse bevolking en de regeringspartij DPS. Verzet tegen Djukanovic, in welke vorm dan ook, blijft voorlopig waarschijnlijk.

Djunic pleit voor erkenning Montenegrijnse presidentsverkiezingen

Dezer dagen zal een delegatie van de regeringen van Joegoslavië en Servië naar de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica reizen. De leider van de delegatie, plaatsvervangend federaal premier Djunic, heeft kort voor dat bezoek verklaard dat in zijn visie de Montenegrijnse presidentsverkiezingen aanvaard dienen te worden. Hij stelde dat het bezoek van zijn delegatie de basis moet leggen voor een voortzetting van de hervormingen in Joegoslavië. Dit vormt de eerste maal dat een lid van de Joegoslavische regering zich uitspreekt voor aanvaarding van de overwinning van de voormalige

Montenegrijnse premier Djukanovic over de zittende president en beschermeling van federaal president Milosevic, Bulatovic. Kennelijk onderkent Milosevic dat hij steun van Montenegro nodig heeft om de federale Grondwet zodanig te veranderen dat zijn eigen machtspositie versterkt wordt, en is hij in ruil bereid de positie van Djukanovic te aanvaarden. Dat impliceert dat hij de steun aan Bulatovic opzegt en is derhalve een nieuwe indicatie van het pragmatisme van Milosevic.

Het aanbod van erkenning door Belgrado in ruil voor "voortzetting van de hervormingen" zal Djukanovic in een lastig parket brengen. Hij is een voorstander van hervormingen in Joegoslavië en hoewel hij moet vrezen dat dat woord voor Belgrado een andere inhoud heeft dan voor hemzelf, zal het zijn geloofwaardigheid niet ten goede komen als hij besprekingen reeds bij voorbaat afwijst. Bovendien zal hij niet graag, om zijn hervormingen te redden, meewerken met wijziging van de Joegoslavische Grondwet in de door Milosevic gewenste zin, omdat dit bijna onvermijdelijk ten koste zal gaan van de gelijkberechtiging van Montenegro ten opzichte van Servië. Daarom is het verre van zeker dat hij de door Djunic c.s. aangeboden "olijftak" zal willen aanvaarden.

Burgemeester Podgorica ontslagen

De burgemeester van Podgorica is op 7 december ontslagen. Het betrof een initiatief van aanhangers van Bulatovic, die in de gemeenteraad van Podgorica over een meerderheid beschikken. De betreffende motie werd ook gesteund door een aantal onafhankelijke gemeenteraadsleden. Als reden werd genoemd het feit dat de ontslagen functionaris, Buric, "zijn politieke overtuigingen binnen korte tijd wijzigt" en daardoor geen vertrouwen van de bevolking meer zou verdienen. Zoals uit deze motivatie al blijkt, heeft Buric de zijde gekozen van Djukanovic. Uit de gang van zaken blijkt eens te meer dat Bulatovic de strijd tegen Djukanovic niet opgeeft en zich daarbij gesteund weet door een groot deel van de Montenegrijnse bevolking. Bij de presidentsverkiezingen bleek dat Bulatovic bijna net zo veel aanhangers heeft als Djukanovic; in Podgorica haalde hij zelfs een meerderheid. Nieuwe wrijvingen, en mogelijk nieuwe verkiezingen, zijn bijna onvermijdelijk.